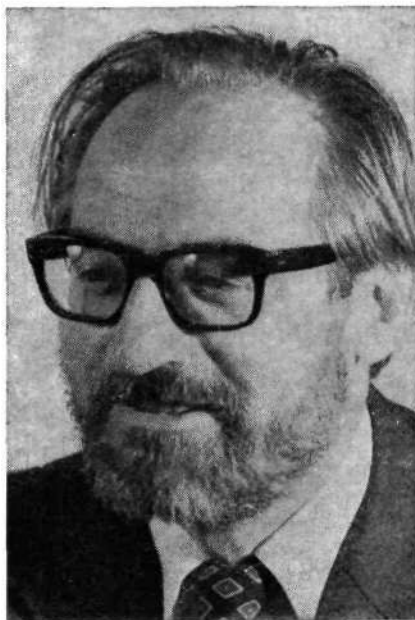

Tone
Pavček

**Pesmi
o zvezdi**

*Cas se meri po meri človeka
in po bližini svetlobe zvezd.
A tudi človek ostane zvezda,
potem ko odide z zemeljskih cest.*

GOSTJA Smrt je še zmeraj tu.
V zraku. Pod stropom. V hiši.
Vidiš jo. Tipaš. Slišiš.
Smrt je še zmeraj tu.

Kamen od nje ledení,
kamen na hišnem pragu.
Tu je. In ne odide kmalu.
Z njo smo odslej na ti.

Z nami zgrožena zre
pravkaršnje svoje dejanje:

Rano. Rez. Razdejanje.
In niča, ki bil je vse,

jo je groza kot nas.
V eno mrlič nas veže
in smrt nam prijazno seže
v rôko: Ostanem pri vas.

Angel je stopil na prag
kot senca nezamenljiva
na stražo. Smrt z nami biva
v hiši ko sarkofag.

UDOMLJENI DOM   Dom nam postal je drag.
Smrt nam ga je odkrila,
ko je nenadna stopila
prvikrat čez njegov prag.

Ni se oglasil zvon,
bilj mu niso peli.
Zadet kakor ob streli
se je zamajal dom.

Odtlej drugače živi.
Z odtrgano korenino.
S senco kakor s spominom,
ki nad živimi bdi.

In svet postaja vse bolj.
Smrt ga je posvetila,
ko je vanj naselila
in udómila bol.

BELO   Mislil sem, kakšna črnina, kakšna črnina
bo parala vsepovsod.
A zdaj je naenkrat postalo vse belo.
Celo bolečina.
Kar je vpilo, je onemelo v belo
in mila senca sije na pot.

Tu je. Z mano. Kot molk za zbranost.
 In ko potuješ
 neskončno vdano
 v belino belega, v prostor umrlih duš,
 se zdi, da po malem razumeš
 prelivanje časa v času,
 tišino v glasu
 in belo pesem človekovih muk.

Belo je milost za črne čase.
 Belo je tvoje telo.
 In bel tvoj obraz.
 Bela svetloba lije počasi
 lahnó, lahnó
 iz tvoje večnosti v moj hudi čas.

IKAR Bela črta čez plašč neba.
 V sinjini bela raza.
 Blisk. In še bolj trda temà.
 Potem rana sredi obraza.

V nebo je létel, padel v zemljó
 Ikar polomljenih kril.
 Mordà pa je hotel samó
 pohiteti na cilj

iz pušče brez konca in kraja,
 prebiti ledú obroč.
 Mrtev zvezda ostaja
 in sije v našo noč.

NASMEH Izrúvano drevo, ki sva ga skupaj podrla
 pred našim domom,
 je konec in prispodoba tvoja:
 tako živo je tvoje telo,
 izmučeno od lastnega boja,
 od tal hlepelo nazaj v nebo.

Samo ptič se je spustil počivat
 na deblo in dobrotljiv

začirikal v slovó:
 tako je na tvojih ustnah prebival
 poslednji nasmeh, čuden, neulovljiv
 kot večnost. In nič več. Samó
 ta nasmeh, ptič in mrtvo drevo.

BALADA Po soncu hodi kodrolašček zlat,
 po mehki potki bos in nag.

Za soncem hodi na zapad
 in sonce nosi na rokah.

Pozdravlja ob poti ga brstič,
 pozdravlja z jagodo grmič,

v grmovju gad, metulj in ptič,
 a on ne sliši nič, ne vidi nič,

samo za soncem v daljo grè,
 za soncem, ki že v morju mre.

Nalahno stopa, oči zapre
 in tone dolgo, še in še . . .

Nazaj ne bo ga nikdar več.
 Postal je val, oblak goreč,
 postal odmev, ki se lovi
 na hudi poti k večnosti.

NOVA PESEM   Za tabo grem.
 O ZVEZDAH   Nič drugega mi ni početi.
                          To je tako kakor z dnem:
                          navzdol začne drseti
                          in se naenkrat prevesi v noč.
                          A ti si — noč,
                          ki mi sveti.

Za tabo grem.
 Svetloba iz prstí v prsi
 drsi kot popotnica vame.

Vidim:

ves si zvezda na nebu,
nič minevanje v jami,
ves glas in zvok in pesem,
celo kot molk,
in ena sama ljubezen.

Za tabo grem.

Z upanjem, ki je belo ko jagnje,
po brvi, ki mi jo nudiš v pomoč.
In ko se zaustavi pad utežem
na uri mojega časa, se nagnem
počasi,
mirno,
zbrano
k tebi in v najino zvezdno noč.

KRUH IN NOŽ
M. M.

Prinesel si mi črnega kruha
in dobro besedo
in vse položil predme na mizo.
Med nama so naenkrat rože pognale
iz tal, iz sten, iz rok in od njih živo
je zadišalo po domačem in dobrem.
Svet, ki je bil le malo pred tem
razklan in kot zalit z bolečino,
se je začel sestavljati znova
v novo celoto, počasi postajal
mehak, dobival okusno sredico
in pravo skorjo, kot hlebec, ki sva ga tiho
lomila in zalivala z vinom.

Brez besed govoriva o hudem
in to hudo počasi odteka mimo
naju v drug čas in drug svet.
Na mizi kruh sije. Kakor v povesti
o izumrlih dobrih ljudeh.
In nobeden od naju ne vidi več noža,
ki je tako temeljito,
do tal
nedavno tega ta svet
razdejal.

KORAK V NEBO Zemlja, ki jo koplješ,
 trta, ki jo vežeš,
 robida, ki jo trebiš,
 ostanejo žive;
 samo ti greš od enega kraja
 na drugi kraj njive,
 tja do že suhega oreha,
 v nebo pogledaš in vidiš rajnke.
 A hkrati že tudi veš:
 sreča je, da se vse neha.

Sreča je, da pridejo pote
 in te obstopijo od vsepovsod,
 da ni več nikamor nobenih potov
 in je natrdno sklenjen krog.

V tem krogu se za roke držimo,
 — a rôke so mrzle in potne —
 se gledamo in tiho razumemo,
 da stojimo zadnjič ob zadnjem robu,
 preden stopimo skozi sinjine srebrne
 in naselimo nebo.

A na zemlji ostanejo
 zemlja,
 trta
 in trnje.

ČAS VRAČANJA Navadil sem se nerazumno živeti
 med temi blazneži, ki topi in tihi
 z večnim posmehom na ustnicah
 govore, da sem vsa pota zgrešil
 ter škodoželjno bulijo vame;

namesto da bi poskušal ujeti
 glas ptic in prstí ter z dobrimi stili
 obkladal rano kot skalo obrašča mah,
 namesto da bi se v hudem dodobra umil
 in potem gledal mirno v svetlobo jame.

Navadil sem se brez sebe živeti
navzven, v besedah, na videz velikih
in luščiti vseenosti plehki grah.
Vrniti se moram, kajti sicer bom kriv
za smrt ljudi, ki molijo zame.

ŠE ENKRAT
GLAGOLI

Stati
pokončno, možato,
pa naj že bíje v obraz
luč
ali blato.

Molčati
svoj molk
v sebi globoko
in se ne dati voditi
spremljevalki
bolečini za rôko.

Jokati
samo navznoter
solzé pritajêne,
samo ko trta, ki joče
za novo rast,
preden odžene.

Dajati
iz sebe in svojih sanj,
sredico sredic,
kakor se daje igralec,
ká klovnovskih lic
zares na odru umre
igraje.

Znati
nastaviti čelo
mirno in zbrano,
ko pride čas,
ko mora biti pospravljeno
in poravnano.

In tedaj, čisto na koncu,
spati.
Spati
in sanjati, kako je velika
muževna steblika,
ki zapiska ljudem
na pomlad,
o jurjevem.

Bratko
Kreft

Meditacije o Krležii

II.

... *Kajti ne gre pri umetniku le za neko prostovoljno dolžnost, marveč veliko prej za tlako. Vsak umetnik je dandanes natovorjen na galejo svojega časa.*

(Iz govora Alberta Camusa, ko je dobil 14. dec. 1957 Nobelovo nagrado.)

Prva svetovna vojna ni zapustila globokih sledov le v Krleževi liriki, marveč prav tako v pripovedništvu in dramatikii. Pripovedno delo je zbrano v ciklu *Hrvatski bog Mars*, ki sodi danes med tako imenovano vojno klasiko poleg romana *Ogenj* Henrija Barbussa, *Vojne* Ludvika Rennaa, *na Zahodu nič novega* E. M. Remarquaa, *Trije vojaki* Johna Dos Passosa, *Sevastopol* L. N. Tolstoja, *Rdeči smeh* L. Andrejeva, Prežihov *Doberdob* itd. Iz Krleževe knjige izstopa novela *Kraljevska ugarska domobranska novela*, ki je pri prvi objavi imela naslov v madžarščini *Magyar Kiralyi Honved novela*. Izšla je leta 1921 v posebni lični knjižici v založbi *Jugoslovanske literature* s protimilitaristično tendenco, ki jo Krleža posredno izraža tudi s podtonsko ironizacijo in s stilom, opisuje z vsemi podrobnostmi vajo na vojaškem vežbališču ter razgalja ves »idiotski dril«, stotnikovo vedenje in psovanje in njegova, v mehanične lutke spremenjena človeška bitja, preoblečena v vojaške obleke in oborožena. Krleža pripelje pripoved s svojo ironijo do takšnega absurda, da je kričavi stotnik tudi sam, le s tremi častniškimi zvezdami olepotičeno kolo v mehanizmu takrat že razkrojenega avstro-ogrškega militarizma. Saj se pravzaprav v noveli v tradicional-